

We, the people: el debat constitucional a Escòcia (2012-2014)

Sessió a càrrec de la Sra. Katie Gallogly-Swan

Katie Gallogly-Swan és antropòloga i lingüista. Responsable de campanyes de l'*Electoral Reform Society Scotland*. Va tenir una participació molt activa en la campanya del referèndum de 2014 amb el moviment *Common Weal* i ara està molt involucrada amb l'ERS on s'encarrega del disseny de campanyes i sessions de democràcia deliberativa sobre el tema de la nova constitució escocesa. També és especialista en temes de drets humans i lluita contra les desigualtats.

- **La deliberació es va centrar en la democràcia “Si al 2030 Escòcia fos mundialment reconeguda per la seva democràcia, de quines tres coses creus que et sentiries més orgullós?”**
- **Cal recordar també que el febrer de 2013, el govern escocès va presentar el document *Scotland’s Future: from the Referendum to Independence and a Written Constitution*, on s’afirmava que el procés d’elaboració d’una Constitució escocesa es faria, en cas de guanyar-se el referèndum, a través d’una convenció constitucional que hauria de garantir un procés participatiu i inclusiu de tota la ciutadania, i cita com a models a tenir en compte Irlanda, Islàndia, Ontario i Colúmbia Britànica.**
- **No es pot separar els resultats del procés sobiranista, i l’increment del suport a favor de la independència, d’aquesta efervescència social.**

We, the people: el debat constitucional a Escòcia (2012-2014)

i. L'exemple d'Escòcia

- Què no funciona en la democràcia escocesa?
- Com es manifesta?
- Quines són les tendències globals que hi tenen relació?

Escòcia no és un lloc especialment democràtic. Si haguéssim de ser jutjats per la nostra democràcia local, la que és més crucial per a la vida quotidiana de la majoria de ciutadans, ens trobaríem que és de les pitjors del món democràtic. Després de dècades de successiva centralització, els escocesos veuen les institucions locals com a espais per a la corrupció i la inacció. La gent no té confiança, és apàtica i no té vies per a participar més enllà de les urnes. Al mateix temps, les comunitats locals són privades dels espais democràtics que els permetien organitzar-se i resistir: biblioteques, centres comunitaris, espais verds i assemblees públiques. Els carrers principals de les ciutats són dominats per multinacionals i els recursos públics són venuts per tal d’afavorir al desenvolupament immobiliari. La gent viu vides més aïllades, infelices i cansades. L’estructura de la societat escocesa ha canviat de manera dràstica i amb el resultat següent: hem oblidat com ser ciutadans.

2. El referèndum d'independència de 2014

- Quin era el context?
- Quins eren els actors?
- Com es va produir la deliberació en els debats?

El referèndum d'independència va ser un vot molt esperat per a molta gent a Escòcia. Va ser la culminació de dècades de campanya i de professionalització del Partit Nacional Escocès el qual, encapçalat per Alex Salmond, va aconseguir una majoria abassegadora a les eleccions al Parlament escocès de 2011. La magnitud de la victòria no tenia precedents ja que el nostre sistema electoral estava dissenyat per evitar majories per tal d'evitar una majoria nacionalista escocesa. Com a conseqüència, el Regne Unit va acceptar la celebració del referèndum legal que va tenir lloc el 18 de setembre de 2014.

Els principals arguments a favor de la independència avançats per l'SNP es van centrar en la democràcia i no en aspectes essencialistes o en la identitat ètnica. Van argumentar que degut a la mida relativa d'Escòcia respecte de la resta del Regne Unit, i en particular d'Anglaterra, Escòcia es trobava en un estat d'impotència democràtica per influir en les decisions més importants de l'estat britànic. Això queda palès en el fet que al llarg de 100 anys d'eleccions Escòcia només ha estat decisiva una vegada per decidir quin partit hi accedia al poder. Una i altra vegada, els governs elegits estaven en contradicció amb els resultats electorals a Escòcia, la qual cosa ha suposat una major degradació de la qualitat democràtica i un creixent sentiment anti-unionista. El referèndum va ser percebut com una gran oportunitat per redefinir Escòcia, redactar una nova constitució i iniciar un camí propi fora del projecte imperial de Gran Bretanya.

Després de l'anunci de la convocatòria del referèndum d'independència, els actors principals van ser els equips de campanya oficials del Sí i del No. Els partidaris del Sí eren l'SNP i els ecologistes, mentre que els defensors del No eren els partits de l'*establishment* britànic: laboristes, conservadors i demòcrates liberals. Els laboristes escocesos, per tant, van fer campanya juntament amb els conservadors la qual cosa va alienar encara més els votants escocesos que votaven tradicionalment socialista o al centre-esquerra ja que se sentien traïts per aquesta col·laboració. La campanya va significar la posada en marxa del referèndum, però al cap i a la fi els defensors d'una i altra opció només van ser uns dels molts actors que van prendre part en la gran onada de renovació democràtica que va generar el referèndum d'independència.

La senzillesa de la pregunta del referèndum –Escòcia ha de ser un país independent ?-, els debats existencials que va suposar –quin tipus de país seríem ?– i la facilitat del vot en si mateix –dos bàndol on cadascuna de les dues opcions té un impacte directe–, són alguns dels motius pels quals la resposta dels ciutadans va ser sense precedents. Arreu d'Escòcia, els ajuntaments que no havien estat utilitzats durant anys es van tornar a obrir i utilitzar cada setmana per debatre, estudiar i conèixer els temes relacionats amb la qüestió constitucional. Més gent que mai llegia (i comprava) diaris, la política es va fer increïblement popular entre els estudiants i persones que mai no havien estat activistes van començar a fer campanya i a mobilitzar les seves comunitats locals. En aquella època, els escocesos van experimentar col·lectivament l'augment de conscienciació més gran dels nostres temps. Com ja es va dir en aquell moment, la gent ja no podia tornar enrere.

Aquesta cultura d'alegria i renovada passió política va tenir les seves arrels en les organitzacions de base. La gent no va demanar permís per opinar i organitzar-se: se'ls havia plantejat una pregunta i els ciutadans es van apropiat de l'espai públic. Això va comportar el creixement d'una gran quantitat de grups d'acció externs a les campanyes oficials, però que gairebé tots eren partidaris del Sí: Dones per la independència, la Convenció Radical per a la Independència, Interès Comú (*Common Weal*), Asiàtics i Africans per a la independència, el col·lectiu LGBT per a la independència ... la llista és molt llarga. Atès que la independència va plantejar moltes preguntes sobre la possibilitat d'un canvi radical, aquests grups van fer campanyes a l'entorn dels seus temes i interessos respectius per tal de determinar què significaria la independència per a ells. Aquest "espai imaginatiu", creat no pas per polítics oficials, sinó per ciutadans ordinaris, va ser típic de l'experiència d'aquells temps de campanyes, on la gent no esperava a ser convidada, sinó que va aprofitar l'oportunitat per explorar territoris fins llavors inexplorats de la identitat escocesa.

DEMOCRÀCIA

- Les diferències polítiques entre Escòcia i la resta del RU estan amagades degut al tamany relatiu de la població escocesa –només hem estat determinants en el resultat d'unes eleccions legislatives una vegada al llarg de tot un segle.
- Els governs britànics són elegits fins i tot quan Escòcia hi vota en contra.
- Això implica que molts escocesos s'han sentit progressivament alienats, la qual cosa es manifesta en un sentiment anti-anglès creixent.
- Temes clau: desarmament nuclear, reforma electoral, ensenyament, adhesió a la UE, energies renovables, etc.

* No es tracta d'identitat ètnica, un aspecte crucial de la campanya va ser la crida als ideals cosmopolites. Només els residents podien votar.

3. *Activisme constructiu*

- Qui dóna legitimitat a aquests processos?
- Quins són els elements principals de l'èxit d'un procés deliberatiu?
- Quin és el seu impacte?
- Com mesurar-lo?
- Com desenvolupar un programa de canvi radical a partir de simples converses cara a cara?

En tant que totes aquestes associacions actuaven sense haver demanat permís i sense mandat representatiu, analitzaré l'autoritat i la legitimitat d'aquests espais de debat. En comptes de ser d'organismes de decisió en si mateixos, aquests espais tenen el potencial per constituir-se com a contrapoder i elaborar una narrativa divergent a la de l'*establishment*. A mesura que la capacitat deliberativa d'Escòcia creix, també ho fan les demandes perquè els responsables polítics responguin i es comprometin amb l'electorat. Tot i la seva complexitat i les seves mancances, aquests espais tenen el potencial per canviar les demandes respecte de la política i de l'estructura mateixa a través de la qual el poder flueix i es reparteix. Un aspecte fonamental d'aquests processos és el seu disseny i el seu funcionament: hem après que per dur a terme un canvi radical no podem reproduir el que fins ara hem estat considerant com a donat per fet. Hem de construir una cosa nova.

Com es va dur a terme?

Deliberació

Què és la deliberació?

- Ajuntar gent de diferents horitzons.
- Espais de convivència on s'estableixen regles de respecte.
- Debatre els temes amb el suport de proves empíriques i experts.
- Una bona deliberació permet la imaginació de visió de futur.

4. *La futilitat del moment*

- Com estan els ànims ara?
- Què van fer les institucions nacionals per mantenir aquest nivell de participació?
- Què ha canviat?

Tot i que aquesta sigui una història d'esperança i de positivitat, no és però el final del camí. El paisatge democràtic d'Escòcia és molt diferent al que era fa només tres anys, amb menys persones involucrades en processos participatius i menys temps dedicat a la deliberació. Una de les principals causes d'això és l'efecte de buit causat pels partits de l'*establishment* després del referèndum: amb l'alliberament de tot aquest potencial deliberatiu, molta gent es va convertir en una part de la maquinària dels partits. I aquesta maquinària va fer molt poca cosa per encoratjar o enfortir la societat civil escocesa, sinó que va canalitzar tota aquesta energia cap a tasques infructuoses la qual cosa ha acabat allunyant de nou els ciutadans dels processos participatius. El recurs a clixés superficials s'ha convertit en un dels aspectes bàsics de la realitat post referèndum d'independència, la qual cosa ha desanimat molts activistes que ara se senten desconnectats de l'experiència col·lectiva del 2014. Aquesta és una mala notícia per a la democràcia, per a la independència escocesa i per a la confiança cap a la qualitat democràtica.

La contradicció:

El referèndum va ser transformador... però no ha canviat gaire cosa

- Hem tornat molt aviat a l'antiga manera de fer les coses.
- És revelador de com les coses poden canviar ràpidament però també de la lentitud dels canvis profunds.

5. Les principals preguntes

- Com aprendre a ser ciutadans sense la pressió d'una debat constitucional?
- Quines tasques s'han de dur a terme per prevenir l'afebliment constant de la democràcia?
- D'on venen els recursos?
- Com aprendre als infants a ser ciutadans, de manera que no hagin de 'desaprendre' els mals costums de la nostra cultura política?
- Com dur a terme tot això en funció de l'emancipació col·lectiva i no d'agendes polítiques locals?

La nostra tasca consisteix en comprendre com podem transformar aquesta experiència en una nova cultura. El referèndum va ser la tempesta perfecta per a la democràcia escocesa, però poca cosa ha canviat realment. No tenim independència i tampoc tenim gaire voluntat de portar la democràcia radical al Parlament. Aquesta és una lliçó important sobre la rapidesa amb que canvien les circumstàncies i els electors sense un exercici democràtic regular. Hem de ser capaços de poder gestionar les nostres contradiccions: som emocionals i racionals, inconstants i lleials, oblidadissos i arrelats a la Història –i treballar per agitar l'espai situat entre aquestes contradiccions.

A l'agenda deliberativa són més importants que mai l'educació a la ciutadania, la reestructuració radical de la democràcia local, tenir en compte com les polítiques econòmiques poden emancipar les persones de vides excessivament feixugues i allunyades de la condició de ciutadans, i anticipar nous mecanismes i estructures de poder i canvi.

Com combatre això?

- Educació.
- Enfortiment de la democràcia municipal.
- Accions per evitar la sobrecàrrega laboral.
- Creació de noves estructures.
- Apostar decididament per noves idees.
- Delegar poder.

6. *Perquè és urgent?*

- Quin és l'estat de la democràcia en el món?
- Quins són els riscos?
- Perquè la deliberació és una eina fonamental?
- Quina és la nostra responsabilitat?

Aquesta no pot ser una activitat secundària: ha de ser el pilar central sobre el qual construir una nova societat. Per exemple, pel que fa a la independència: què ens fa pensar que podem governar-nos nosaltres mateixos quan ni tan sols confiem que les nostres comunitats locals puguin fer-ho? Hem desconnectat la nostra societat i l'hem buidada de les seves capacitats i serà complicat tornar-la a construir, es necessitarà molt de temps i recursos. Estem en una posició millor que mai per fer-ho: els reptes són massa grans per no fer-ho. Els exemples de fracassos democràtics omplen els titulars, i ningú no està a recer de l'efecte esmagador de l'alienació i de la corrupció.

La nostra democràcia està en crisi global

- Manca de confiança en els polítics.
- Pèssima participació en els mètodes democràtics actuals.
- Economies i serveis defectuosos.
- Comunitats desconnectades.
- Percepció de corrupció generalitzada.
- Centralització continuada del poder.

7. *El futur d'Escòcia*

- Quines innovacions democràtiques podem utilitzar?
- Quines són les seves limitacions?
- Quin és el seu significat per al debat constitucional?

Tot això també val per Escòcia. D'alguna manera, el referèndum d'independència va ser la nostra revolta: no és tan extrema com la dels Trump del nostre món, sinó que es tracta d'un sentiment *antiestablishment* canalitzat cap al canvi polític. Els partits en el poder han de prendre nota d'això per tal de marcar veritablement el camí cap a un futur radicalment diferent. Encara no disposem de totes les eines, però l'aprofundiment de la democràcia per mitjà de la deliberació (i, per tant reaprendre a ser ciutadans) és l'únic camí veritablement sostenible. Tenim

exemples, idees i fonts d'inspiració amb les quals hem començat a treballar, però les accions ens han demostrat que encara no som prou valents. I els líders d'Escòcia no poden seguir culpant Westminster. Han d'aprendre que, de vegades per tal de liderar cal saber seguir, i en aquest cas, això significa desfermar la gran experiència de les deliberacions ciutadanes que van fer brillar tan breument durant el 2014.

No falten idees...

- Participació ciutadana als pressupostos.
- Grups de deliberació.
- Segona cambra de ciutadans.
- Democràcia digital.
- Cursos de ciutadania.
- Democràcia en totes les institucions públiques.
- Reestructuració de la democràcia local.
- Reforçament de les polítiques anticorrupció.
- Mitjans de comunicació independents.

Podeu consultar el text resumit de la conferència a:

El vídeo de la seva intervenció està disponible a:

Valoració general i lliçons per Catalunya

- En el marc del procés sobiranista escocès, sorgeixen diverses iniciatives deliberatives per a que la ciutadania imagini el seu futur, el futur d'Escòcia, vinculant l'empoderament ciutadà a nivell individual, amb l'empoderament col·lectiu que suposa poder fer un referèndum sobre la independència.

Valoració general i lliçons per Catalunya*per Jaume López*

- Algunes d'aquestes iniciatives són conduïdes per, entre d'altres, la branca escocesa de la *Electoral Reform Society*, un dels grups de pressió i *think tanks* més antic del món, que des del 1884 té com a principal objectiu modificar el sistema electoral britànic de circumscripcions uninominals amb la regla de la majoria simple (el candidat amb un vot més que la resta surt escollit i tota la resta de vots no es tenen en compte) per un sistema proporcional. Juntament amb aquest objectiu fundacional l'ERS busca promoure mecanismes de millora democràtica en tots els sentits.
- *Democracy Max* preguntava: Com creus que seria una bona democràcia escocesa? Aquesta és la pregunta que ERS Escòcia va preguntar gairebé a 100 ciutadans d'Escòcia (2012), voluntaris i filtrats per aconseguir una mostra estratificada. El grup de deliberació (*mini-públic*), dividit en tres taules amb experts, es va reunir a Edimburg durant tot un dia de debats.
- Se'ls hi preguntava com seria Escòcia si al 2030 fos mundialment reconeguda per la seva democràcia: "De quines tres coses creus que et sentiries més orgullós?"
- Les conclusions es van presentar un any més tard (2013). L'informe cataloga una gran quantitat d'idees i coneixements sobre com millorar la democràcia escocesa. Moltes d'aquestes idees i suggeriments no són nous, però van tenir una rellevància renovada en aquell moment. Es van seleccionar 8 propostes per millorar la democràcia:
 - *Mini-públics*: organitzar grups locals de deliberació que treballessin al costat de la democràcia representativa, empoderant a la gent per fer-se càrrec dels seus municipis.
 - Assemblea dels ciutadans: una càmera de ciutadans, possiblement seleccionada com un jurat (a l'atzar), per contrastar les decisions dels representants polítics.
 - Reforma del finançament: Partits finançats de manera transparent a través de vies alternatives a les grans donacions d'organitzacions o persones riques.
 - Millors mitjans de comunicació: reconeixent els límits imposats per la lògica del negoci, es proposen vies per què un major nombre de veus pugin accedir als mitjans de comunicació i per què operin de manera més explícita en interès públic.
 - Obertura i transparència: cal pressuposar i defensar que la informació ha d'estar a disposició del públic i en cas que no cal saber per què no.
 - Un registre legal de grups de pressió: que presenti qui està fent lobby sobre qui i per què.
 - Claredat constitucional: un conjunt de principis escrits entorn els quals els escocesos puguin unir-se, plantejant qui són i quines regles els haurien de governar.
 - Un sistema per revisar i assessorar sobre com el Parlament escocès i el Govern haurien de comportar-se per ser lleials a aquestes principis.

Valoració general i lliçons per Catalunya*per Jaume López*

- Una cosa que es va fer evident a mesura que s'avançava és que les primeres passes per tornar a implicar a la gent en la democràcia havien de fer-se en l'àmbit local. D'aquí va sorgir la idea de desenvolupar una segona part de la deliberació, anomenada “des del centre a la Comunitat” (*From centre to Community*).
- Juntament amb les iniciatives de l'ERS van haver d'altres de signe similar (per exemple, *Our Democracy*, o les *National conversations* promogudes pel SNP) que feren que hi hagués un debat viu a Escòcia sobre com millorar la democràcia.
- No es pot separar els resultats del procés i l'increment del suport a favor de la independència d'aquesta efervescència social.
- Més enllà del referèndum i del procés d'independència, i tot i que ha baixat el nivell de mobilització social, tots aquests projectes segueixen vius i poden tenir fruits d'enfortiment de la vida social i del compromís polític en favor de la millora democràtica. Algunes, no totes, de les idees sorgides en els processos de deliberació serien possible també en una Escòcia no independent.
- Cal recordar també que tot i que no es va definir en detall els documents públics sobre el procés constituent escocès prenen com a referents els casos d'Islàndia, Irlanda, Colúmbia Britànica i Ontario. En tots els casos el protagonisme ciutadà fou clau.

Referències

<http://www.electoral-reform.org.uk/watch>

<https://www.opendemocracy.net/ourkingdom/juliet-swann/what-would-good-democracy-look-like-in-scotland>

https://www.ourdemocracy.scot/#section_one

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLdL44WrvMZzkfheo43qCMLOgrQ4tXCZVo>